
Планування уроків української літератури у 5 класі

Уроки 3–8

Ірина Мартинюк,
вчитель української мови і літератури
Вільбівненської ЗОШ I–III ст.
Острозького району Рівненської області

Тема. Ціле- і смислевизначення з теми "Міфи, легенди, перекази, народні казки". Первісні уявлення про всесвіт і людину в міфах "Про зоряний віз", "Берегиня", "Дажбог", "Неопалима купина".

Ім'я уроку: "Народне мистецтво – це одяг нації" (Оноре де Бальзак).

Мета: ознайомити учнів зі змістом теми "Світ фантазії та мудрості", цілями її вивчення, з колом теоретичних понять теми; допомогти зрозуміти зміст міфів, осмислити їх суть, виховувати інтерес до вивчення творів фольклору.

Цілі:

Учні знатимуть: зміст вивчених міфів, головну думку творів, імена головних язичницьких слов'янських богів, визначення поняття *міф*.

Учні вмітимуть: розповідати про виникнення міфів, переказувати та тлумачити їхній зміст, уявляти прочитане, розповідати про роль міфів, пояснювати місце реального й уявного в житті людей; *вибирати із загального переліку цілей найбільш значущі.*

Тип уроку: комбінований урок.

Обладнання: підручники, виставка книг – збірок давньоукраїнських міфів, картки з цілями вивчення

теми, мультимедійна презентація "Давньослов'янські боги", картки для роботи груп.

Методи, прийоми, види, форми роботи: виразне читання, "мікрофон 1", "смайлики", передбачення, перегляд презентації, взаємоконтроль у парах, робота в групах, укладання схеми, "порушена послідовність", "незакінчене речення", інсценізація.

Хід уроку

I. Мотиваційний етап

1. З'ясування та забезпечення емоційної готовності ("смайлики").

Доброго дня, діти. Доброго вересневого дня й цікавого уроку. Чи всі прийшли сьогодні сюди з добрим настроєм? Зобразіть його у своїх зошитах у вигляді смайликів. Погляньте в зошит сусіда. Чий смайлик іще не усміхається? Намалюйте йому усмішку, і нехай від неї вам стане тепліше і сонячніше.

2. Актуалізація суб'єктного досвіду. Аналіз теми заняття і свого ставлення до неї.

Учитель. Немає у світі народу, який би не цікавився власною історією. Хто ми і звідки? Чому ми саме такі? Де ж шукати відповіді? Звичайно, в науках: історії,

археології, релігії, етнографії... Вони покликані детально описати історію створення народу. Але є ще одна галузь людського життя, яка допомагає розкрити особливості народної душі. Це література, зокрема усна народна творчість (фольклор). У перекладі з англійської це слово означає "народна мудрість".

Ознайомтеся з таблицею.

Роди і жанри усної народної творчості

Епос	Лірика	Драма
Казки	Пісні	Ігри
Перекази	Малі фольклорні жанри (прислів'я, приказки, загадки, небилиці)	Ігри-пісні
Легенди		Обряди
Народні байки		
Анекдоти		
Усмішки		

— Немає сенсу пояснювати сьогодні суть кожного з жанрів фольклору: так чи інакше ви знайомі з ними із раннього віку, а на уроках літератури поглибите свої знання. А що ж дає нам вивчення фольклору? (Вивчення усної народної творчості дає змогу дізнатися, як жили наші предки в давнину, чим переймалися, як проводили дозвілля, чим допомагали одне одному, до чого прагнули і з чого сміялися.)

— Протягнімо уявну ниточку зв'язку між нашими далекими предками-слов'янами й сучасними українцями. Відчуймо, як бринить вона, ця нитка, викликаючи невидиме єднання між багатьма поколіннями дітей спільного українського роду. Тож знаймося, вивчаймо наші витоки, наші першоджерела, у цьому – запорука нашого розвитку, нашої сили, духовної стійкості.

Як, на вашу думку, краще знайомитися з народним життям: із наукових довідників та енциклопедій, архівних записів чи шляхом вивчення фольклору? (Відповіді учнів. "Мікрофон 1").

— У п'ятому класі курс вивчення української літератури починається саме з розділу "Усна народна творчість". Перша тема – "Світ фантазії та мудрості" (учні отримують картки з цілями вивчення теми). Перед вами – цілі вивчення цієї теми. Ви ознайомитеся із розповідними (епічними) жанрами нашого фольклору – казками, легендами, переказами, міфами, дізнаєтеся, чим вони відрізняються, прочитаєте зразки цих творів, навчитеся їх переказувати та тлумачити їх зміст, розповідати про виникнення міфів та легенд, уявляти прочитане, виявляти реальне і фантастичне у творах, ділитися враженнями про них. Ви вивчите різновиди народних казок та особливості їхньої будови, навчитеся розповідати про прочитане з погляду народної моралі і навіть спробуєте самостійно складати різні твори, стилізовані під жанри усної народної творчості.

Учитель пропонує обвести ті цілі, які є для учнів найбільш значущими.

— Погортайте сторінки підручника. Тема охоплює ...сторінок, але яких цікавих, гарно ілюстрованих, зручних у користуванні. Тут є і тлумачні міні-словники, і статті з теорії літератури. На вивчення теми відведено 14 уроків. Опрацювавши тему, напишемо контрольну роботу. Запитання та завдання до неї можете побачити на стенді "Готуйся до контрольної роботи".

— Починаємо вивчення теми з міфів. Що ж таке міф? Думаю, що ви самі зможете дати визначення, використовуючи передбачення. Я назву деякі поняття, відомі вам з мультиплікаційних та художніх фільмів: Афродіта, Пріам, Зевс, Прометей, Медуза Горгона, золоте руно, Мінотавр, Дамоклів меч. А ви подумайте, з чим ці поняття пов'язані і що таке міф. (Усі ці слова відображають реалії давньогрецьких міфів. Міф – це

вигадана історія, яка пояснює життя людей, богів, героїв, виникнення воєн тощо.)

— Отже, давньогрецькі міфи ви знаєте непогано. А чи знаєте ви давньоукраїнські міфи? Чи чули, як звали наших давніх богів? Чи знаєте, яким уявляли світ наші предки?

Давні слов'яни мали власну релігію, яка називалася язичництвом. Не вміючи пояснити природних явищ, вони поклонялися багатьом богам, кожен з яких відповідав за певну сферу життя.

Перегляд презентації "Давньослов'янські боги".

— Ці історії язичницьких богів і становлять основу української міфології – особливо емоційного і поетичного виду народного мистецтва. Із невеличкою його частинкою ми ознайомимося на уроці. Запишіть ім'я уроку: "Народне мистецтво – це одяг нації" (Оноре де Бальзак).

— Як ви розумієте цей вислів? (У світі є багато націй, вони різняться між собою і географічним розташуванням, і умовами проживання, і мірою розвитку господарства. Але найголовніша відмінність – у мові, культурі, мистецтві. Тільки маючи власне самобутнє національне народне мистецтво, нація має право на самовизначення.)

II. Цілевизначення та планування

1. Вибір цілей із загального переліку.
2. Ознайомлення з планом роботи, запропонованим учителем, узгодження його з пропозиціями учнів.
 - а) Вивчення теоретичного матеріалу за підручником.
 - б) Робота в групах із текстами міфів.
 - в) Звіти груп про роботу.
 - г) Рефлексія.

III. Опрацювання навчального матеріалу

1. Робота з підручником: читання мовчки статті підручника; взаємоконтроль у парах.

2. Опрацювання міфу "Створення світу".

- а) Читання тексту.

— Щоб зрозуміти зміст міфів, які сьогодні розглядатимемо на уроці, варто прочитати найпоширеніший варіант українського міфу про початок світу. Ось як усе починалося...

Створення світу

На початку часів світ перебував у темряві. Але Всевишній явив Золоте Яйце, в якому був ув'язнений Рід – Прародитель усього суцього.

Рід народив Любов – Ладуньку і силою любові зруйнував свою в'язницю, створив Всесвіт – безліч зоряних світів, а також нашу земну кулю.

Сонце вийшло тоді з лиця Його.

Місяць світлий – із грудей Його.

Зірки часті – з очей Його.

Зорі ясні – з брів Його.

Ночі темні – з дум Його.

Вітри буйні – з дихання...

Так Рід породив усе, що ми бачимо навкруги, – все, що при Роді, все, що ми називаємо Природою. Рід відділив світ видимий, явний, тобто Яв, від світу невидимого, духовного – від Нові. Рід відділив Правду від Кривди.

У колісниці вогненній Рід ствердив Грім гримучий.

Бог Сонця Ра, що вийшов з лиця Рода, був стверджений у човнику золотому, а Місяць – у срібному.

З духу божого народилася птаха – Матір Сва та Сварог Небесний Отець. Сварог завершив творення світу.

...Рід став Небесним Джерелом і породив Великий Океан, з піни якого народилася Світова Качечка, а від неї народилися боги.

...Рід народив Корову і Козу. Їхнє молоко розлилося, і утворився Чумацький Шлях. Створивши камінь Алатир, Рід почав збивати це молоко – і з цього масла було створено Матір Сиру Землю.

б) Осмислення прочитаного:

Чи зацікавив вас цей міф? Чим саме?

Які почуття викликав?

Про що він?

Отже, хто, за міфом, породив усе, що ми бачимо? Перекажіть, як це відбувалося.

А ви таким уявляли створення світу? Що ви знаєте про це? З яких джерел?

3. Робота в групах.

– А зараз попрацюємо в групах. Кожна група має прочитати "свій" міф і виконати завдання.

I група – міф "Дажбог".

Виразно прочитайте міф.

Складіть запитання до тексту і поставте їх учням класу.

Намалюйте свій варіант зображення Дажбога.

Із матеріалів, підготовлених учителем, виберіть розповідь про Дажбога, доповніть сказане вище.

II група – міф "Берегиня".

Виразно прочитайте текст.

Складіть схему "Світлі та темні сили у міфі "Берегиня".

Опрацюйте словничок незрозумілих слів і донесіть їх значення до однокласників перед виразним читанням тексту.

Намалюйте Берегиню.

Допишіть речення:

Після перемоги над силами зла Берегиню почали називати...

На вишитих рушниках Берегиню зображають у вигляді...

На дверях, на вікнах, на сорочках зображали Берегиню, аби вона...

Схематичне зображення Берегині трансформувалося у тризуб, який є...

III група – міф "Неопалима купина".

Виразно прочитайте текст.

"Порушена послідовність". Завдання: розставте пункти плану у потрібній послідовності (див. додаток 3).

Розкажіть, якими ви уявляєте чужоземних королів.

Поміркуйте, чому чужинці злякалися квітки.

Поясніть однокласникам, чи справді існує така рослина і як вона називається.

IV група – міф "Зоряний віз".

Виразно прочитайте міф.

Складіть невеликий діалог матері та дочки за мотивами прочитаного міфу.

Подумайте, що у цьому міфі може бути реальним, а що – вигаданим.

Допишіть речення: "Якби я був(була) на місці дівчини..."

Сформулюйте головну думку твору.

IV. Рефлексивно-оцінювальний етап

1. Рефлексія рівня навченості та процесу праці.

Що нового ви дізналися на уроці?

Чи потрібні вам ці знання?

Чи досягли ви поставленої мети?

Як працювала ваша група?

Продовжте речення: "Після уроку я відчуваю..., розумію..., думаю..."

2. Підсумок учителя.

— Чи можна сказати, що міфи не тільки мають пізнавальне значення, а ще й навчають багато чого? Якщо так, то чому? (Навчають доброти, уважності, умінню любити свій край, його людей, доброзичливості, щирості. Герої міфів – винахідливі та чесні перед собою та людьми.)

Ім'я нашого уроку пов'язане з висловлюванням французького письменника Оноре де Бальзака про те, що національне мистецтво є одягом нації. На основі яких міфів ми це можемо довести? (Міф про створення світу є одним зі світових варіантів цієї розповіді, але у нашому згадуються близькі українцям птахи, тварини, символи. Наш Чорнобог нагадує єгипетського бога підземного царства Аїда. Наш Сварог – давньогрецького Прометея, Перун – Зевса... Отже, у кожного народу свої герої та міфи, забарвлені національним колоритом, і саме цим вони цінні та цікаві.)

Домашнє завдання.

Обов'язкове загальне: вивчити теоретичний матеріал про міфи; уміти переповідати вивчені на уроці міфи та обмінюватися враженнями про прочитане.

За бажанням: а) намалювати ілюстрації до творів, вивчених на уроці; б) написати твір-мініатюру "Чому жінок називають берегинями?"; в) принести фото (або підготувати мультимедійні слайди) із зображенням морів і Карпатських гір.

Додатки до уроку

Додаток 1

Для роботи групи "Дажбог"

Сама назва Дажбог – прозора: даждь – дай і бог – багатство. Тобто Дажбог – податель добра, багатства.

Дажбог – син Сварога, бог земного достатку – врожаю жита і пшениці.

Дідух – останній сніп вижатого поля – є символом Дажбога, його духом, духом життя. Навесні Дідуха обмолочували і розсипали насіння по ниві – випускали дух Дажбога на землю, що надавало урожаю цілющої животворної сили.

Додаток 2

Для роботи групи "Берегиня"

Словничок незрозумілих слів

Сварог. За слов'янською міфологією, Сварог є небесним ковалем, що викував Світ, покровителем ковальства та ковалів, а також опікуном ремесла. Він населив Землю різними істотами, створив перших людей, став покровителем шлюбу та родини. Є винахідником плуга та жорен, навчив людей молоти зерно та пекти хліб.

Білобог – бог добра в слов'янській міфології, творець землі, світла. Уособлював добрі ("білі") сили, протистояв Чорнобогу.

Чорнобог – злий бог, що приносить нещастя.

Мара – дружина Чорнобога.

Перун – божество в давньоруській язичницькій міфології, покровитель князя і дружини, бог грози, грому і блискавки.

Вирій – тепла країна, що лежить десь далеко за морями, де сонце ходить близько до землі, тому там так тепло. Туди відлітають на зиму всі птахи, а також відповзають гадюки, а вертають звідти назад аж з початком весни.

Жорна – пристрій для ручного і механізованого помолу збіжжя.

Кутина – хата.

Бурдей – житло, викопане в землі; землянка.

Скніти – мучитися, жити в тяжких умовах.

Для роботи групи "Неопалима купина"

1) Перед вами план міфу. Завдання – відновити порушену послідовність плану.

- А. Здивування чужоземних королів.
- Б. Рішення чужоземців піти геть.
- В. Грізна пропозиція завойовників.
- Г. Початок облоги Дорогобужа.
- Д. Інтригуюча відповідь захисників міста.

2) **Ботаніка пояснює.** Неопалима купина. Так називається це зело.

Вчені-ботаніки дослідили, що нічого надприродного в його горінні немає. Просто у спекотний день квітуча рослина виділяє ефірну олію. Отож довкола квітів скупчується невидима хмарка летких речовин. Якщо ж до верхівки куща піднести запалений сірник, то ці леткі речовини спалахують голубувато-зеленим вогнем. При цьому сама рослина залишається неушкодженою. Саме від цього і пішла народна назва "неопалима купина". Ботаніки називають рослину прозаїчніше: ясенець. Бо листя її справді дещо нагадує листя ясена. А ще в Карпатах подекуди називають неопалиму купину червоною руютою.

Урок 4

Наталія Крат,

вчитель української мови і літератури
Сарненської ЗОШ ІІ ст. – ліцей «Лідер»
Рівненської області

Тема. Реальні та фантастичні елементи людської поведінки в легендах "Чому пес живе коло людини?", "Як виникли Карпати", "Чому в морі є перли і мушлі".

Мета: продовжити знайомство з легендами та міфами українців; формувати вміння виразно читати і переказувати їх; розвивати образне мислення учнів, уяву; виховувати допитливість, інтерес до народної творчості, шанобливе ставлення до світоглядних уявлень наших предків.

Цілі.

Учні знатимуть: зміст виучуваних легенд; визначення поняття *легенда*; коло проблем, які будуть розв'язуватися на уроці, очікуваний рівень навчальних досягнень; *назви читацьких умінь; назви і зміст оргдіяльнісних умінь: цілевизначення, планування, рефлексія, оцінювання.*

Учні вмітимуть: розповідати про виникнення легенд; переказувати їх, тлумачити зміст; уявляти прочитане, розповідати про враження; пояснити роль і місце реального і фантастичного в житті людини; розрізняти реальне і фантастичне у виучуваних творах;

пояснити значення уяви й емпатії у сприйнятті фольклорних творів; розкрити сутність понять „цілевизначення”, „планування”; вибрати з цілей вивчення теми ті, що стосуються уроку.

Тип уроку: урок формування і вдосконалення вміння і навичок.

Обладнання: "кошик знань", різні видання народних легенд, ілюстрації до творів, відеоролик "Дивна загадка Карпат", аудіозапис легенди "Як виникли Карпати".

Методи, прийоми, види, форми роботи: парне читання, читання у ролях, парний переказ, незакінчене речення, бесіда, "мікрофон 1", гра "Так — Ні", віртуальна екскурсія.

I. Мотиваційний етап

1. Забезпечення емоційної готовності до уроку ("З чим я йду").

— Діти, чи звернули ви увагу на те, з чим я прийшла на урок?

— А для чого нам потрібен кошик на уроці?

— Як ви думаєте, що в ньому?

— У цьому кошику вміщені всі знання, уміння, думки, ідеї, почуття, які ви зможете отримати на уроці (*кошик наповнений яблуками, до яких прикріплені конверти із написами "Знання", "Уміння", "Ідеї", "Почування"*).

— Для того, щоб наш урок був ефективним, а ви щоб отримали певні знання, виробили вміння і показали високий результат навчальної діяльності (адже ви хочете бути успішними?), запишіть на смужках паперу, що лежать на ваших партах, той настрій, із яким ви будете працювати.

2. Актуалізація суб'єктного досвіду й опорних знань (гра "Так — Ні").

2.1. Учитель зачитує твердження, учні після самостійного осмислення вибирають картку, що означає згоду або незгоду з озвученим твердженням.

Сонце приносить радість і тепло.

Риби плавають лише в річках.

Собаки вміють літати.

Перли можна знайти в горах.

Карпати розташовані в Україні.

2.2. Які з цих тверджень є реальністю, а які – вигадкою (фантастичним)?

3. Актуалізація опорних знань (усні відповіді на запитання):

Що таке реальність?

Що таке фантастика?

Які фантастичні твори ви знаєте? Наведіть приклади.

Що таке легенда?

II. Цілевизначення та планування

1. Вибір цілей уроку із загального переліку.

2. Колективне планування діяльності.

III. Опрацювання навчального матеріалу

1. Перевірка домашнього завдання.

2. Читання (з позначками) статті підручника про легенди.

3. Опрацювання легенд, передбачених темою уроку.

"Як виникли Карпати"

1. Віртуальна екскурсія Карпатами (демонстрація відеоролика "Дивна загадка Карпат").

2. Створення учнями легенди про виникнення Карпат, зачитування.

3. Бесіда:

— Доведіть, що ваш твір – легенда.

— Що є фантастичним у вашому творі?

— Чи бажали б ви послухати справжню легенду про створення Карпат?

4. Прослуховування аудіозапису легенди (*учні стежать за текстом*).

5. З'ясування значення незрозумілих слів.

6. Бесіда за змістом прослухованої легенди:

Чи передбачали ви таку історію утворення Карпат? То чому така назва гір?

Доведіть, що цей твір – легенда.

Якими ви уявили Карпа, Силуна? Знайдіть у тексті і зачитайте ті риси, які притаманні їм. Які з них імпонують вам?

На кого б ви хотіли бути більше схожими: на Карпа чи Силуна? Чому?

Чому пану дано таке імення – "Силун"?

7. Вправління у виразності читання: парне читання.

8. Бесіда.

— Що дало вам знайомство з цією легендою?

— Які легенди ви ще б хотіли прочитати?

— А чи бажали б ви самі створювати легенди?

"Чому в морі є перли і мушлі"

Вступна бесіда.

— Чи доводилося вам бувати на морі?

— Уявіть, що вам запропонували здійснити екскурсію до підводного царства. Намалюйте словесну картину того, що ви побачили на морському дні.

— Перли? Які вони? Опишіть. А мушлі? (*Демонстрація малюнків.*)

— А чи хотілося б вам дізнатися, чому в морі є перли і мушлі?

Читання легенди вчителем.

З'ясування значення незрозумілих слів.

Читання легенди "ланцюжком".

Парний переказ твору, самооцінка.

"Незакінчене речення": У морі є перли та мушлі, тому що...

"Чому пес живе коло людини?"

1. "Мікрофон-1": "Чому пес живе біля людини?"

Учитель. Спробуймо знайти відповідь на це запитання в легенді.

2. Читання легенди вчителем.

3. З'ясування значення незрозумілих слів.

4. Бесіда за змістом прочитаної легенди.

— Коли відбуваються події у творі?

— Чи було це насправді чи є вимислом людини?

Доведіть.

— Чи можна цей твір назвати легендою? Чому?

— Чому пес хотів, щоб його товариш був найсильніший?

— А якого товариша хотіли б мати ви?

— На думку собаки, людина виявилася найсильнішою. У чому сила людини, на вашу думку?

— Що реальне і що фантастичне у цій легенді?

— Чого навчає ця легенда? Кому б ви порадили прочитати цей твір?

— Чи знайшли ви відповідь на запитання: чому ж пес живе біля людини? Порівняйте з первинною. Чи задоволені ви своєю відповіддю?

5. Читання твору учнями в ролях. Взаємоаналіз читання.

IV. Рефлексивно-оцінювальний етап

Рефлексія результату діяльності і почуттів.

Учитель. Наш урок добігає кінця. Знайомлячись із творами, ви здобули знання, у вас виробилися певні вміння, з'явилися ідеї. Тому заглянемо до нашого кошика і спробуємо заповнити його (*учні на смужках паперу записують: "Після сьогоднішнього уроку я знаю..., я вмію..., я раджу..."*)

— А з яким настроєм ви прийшли і залишаєте цей урок? (*Учні озвучують і вкладають смужки паперу із записами до кошика.*)

Домашнє завдання.

Обов'язкове загальне: а) виразно читати і переказувати легенди; б) прочитати переказ "Білгородський кисіль".

За бажанням: а) скласти власну легенду (про походження назви рідного міста, села); б) намалювати ілюстрації до легенд.

Урок 5

Нелла Паламарчук,

вчитель української мови і літератури

Здолбунівської ЗОШ I—III ст. № 4

Рівненської області

Тема. Народні перекази. "Білгородський кисіль". Мужність, відвага, винахідливість наших предків у боротьбі з ворогами.

Мета: ознайомити учнів зі змістом народного переказу "Білгородський кисіль", допомогти засвоїти зміст твору, визначити його тему й головну думку; формувати вміння виразно читати й переказувати твір; розвивати інтерес та повагу до життя наших предків, до історії рідного народу; виховувати почуття патріотизму.

Цілі.

Учні знатимуть: зміст переказу "Білгородський кисіль"; *назви і зміст оргдіяльнісних умінь.*

Учні вмітимуть: переказувати й коментувати головні епізоди твору, уявляти прочитане, розповісти про враження, розрізнити реальне й фантастичне у переказі, визначити його тему й головну думку;

вибрати з цілей, запропонованих учителем, ті, що стосуються уроку, визначити власні цілі уроку.

Тип уроку: урок формування і вдосконалення вмінь і навичок.

Обладнання: підручник, картки з тестовими завданнями для перевірки знання змісту переказу.

Методи, прийоми, види, форми роботи: розповідь учителя, "незакінчене речення", бесіда, вибірко-вий переказ, виразне читання.

Хід уроку

I. Мотиваційний етап

1. Забезпечення емоційної готовності учнів до уроку (*обмін побажаннями в парах*).

2. Актуалізація суб'єктного досвіду та опорних знань.

Бесіда.

— Ви прочитали народний переказ "Білгородський кисіль". Скажіть, діти, а вас не здивувала назва цього твору? (*1. Здивувала, адже йдеться про боротьбу з печенігами, а тут якийсь кисіль. Здивувала, тому що ми не зустрічали "істивних" назв у героїчних розповідях про минуле. 2. Ні, не здивувала, подумалось, що у переказі буде розповідатися про щось незвичайне.*)

— А чи зустрічали ви в народній творчості (казках, легендах) щось подібне? (*Так, читали в казках про молочні ріки та киселеві береги. Це означало, що людям дуже добре і сито жилося. І вони не боялися померти від голоду.*)

— Вам сподобався цей твір? Чим саме? (*Бо він схожий на казку. Тому що народ у цьому переказі дуже мудрий, а ми знаємо багато різних казок, де розповідається про мудрість, розум, а часом і хитрість простого народу.*)

— Я бачу, що ви готові до подорожі сторінками історії нашого народу, навіть якщо ці історії схожі на казку. Розробимо свій маршрут і обговоримо план нашого уроку.

II. Цілевизначення та планування

1. Повідомлення теми уроку.

2. Вибір цілей із загального переліку, можливе доповнення власними цілями.

3. Обговорення плану уроку.

План уроку

Коротка розповідь про героїчну минувшину нашого народу.

Читання окремих епізодів переказу.

Обговорення вражень від прочитаного вдома та в класі.

Бесіда за змістом переказу.

Інсценізація уривка переказу.

Відповіді на запитання (*можливий варіант – у парах*).

Пояснення домашнього завдання.

III. Опрацювання навчального матеріалу

1. Слово вчителя. У нашого народу надзвичайна історія. Край наш чудовий і багатий. Саме тому на нього зазіхали вороги. Багато з них наближались до наших кордонів і чекали тієї миті, коли можна буде їх перетнути, коли можна буде оточити наші міста, а потім і завойовувати. Боротьба за свободу часто була жорстокою і безжалісною. Але наш народ був не тільки відважним і мужнім. Він був розумним, винахідливим у боротьбі з ворогом. Про це йдеться в легенді, яку ви читали вдома. Перевіримо, чи зрозуміли ви зміст твору.

2. Виконання тестових завдань із метою перевірки знання змісту твору (див. Додаток). Самооцінювання.

3. Виразне читання уривків переказу і бесіда за їх змістом.

Учитель. Зараз зачитаємо уривки переказу, які вам найбільше сподобались і які є найбільш вагомими у змісті твору, епізоди, завдяки яким ми переконались, що наші предки були не тільки мужні, але й кмітливі та винахідливі (*діти зачитують уривки*).

1-й уривок: "Облога затяглася, і був у місті голод сильний..."

2-й уривок: "І повідали люди старцю, що ранком хочуть здатися печенігам..."

3-й уривок: "Люди з радістю послушали старця..."

4-й уривок: "Тому що ми маємо їжу від землі..."

Запитання для бесіди за змістом:

— У чому виявилась винахідливість наших предків?

— Хто дав мудру пораду жителям Білгорода?

— Як ви думаєте, чому старець порадив використати саме мед та жито чи овес?

— Що переконало печенігів у непереможності жителів міста?

— Чому саме старець зумів надати слушну та винахідливу пораду?

— Як ви зрозуміли слова "Тому що ми маємо їжу від землі..."?

4. Інсценізація уривка з народного переказу "Білгородський кисіль".

Учитель. Послухаймо розмову мудрого старця з жителями міста, відтворену учнями нашого класу.

Старець: "А скажіть, добрі люди, що то було за віче і чому всі такі сумні?"

О, мудрий старцю. Біда до нас прийшла. Не можемо ми встояти проти печенігів. Немає нам чим рятуватися від голоду. Вирішили на віче відкрити проклятим ворогам ворота. Може, хоч так врятуємось від голодної смерті.

Не спішіть так, я знаю: ви свято шануєте традиції та звичаї нашого міста, які зберігаються завдяки вашим батькам та прадідам. Не відчиняйте ворота ще три дні.

— І що ж буде через три дні?

— Я дам вам слушну пораду, але виконайте те, що я скажу, слово в слово.

— Кажі, мудрий старцю, все зробимо, що ти скажеш.

— Пройдіться по всіх домівках, знайдіть небагато вівса, пшениці та висівков, і нехай жінки зроблять бовтанку, з якої варять киселі. Потім налейте цю бовтанку у діжку і опустіть у перший колодязь.

— Але у нас в місті тільки один колодязь, а другого немає.

— Значить треба викопати ще один, налити у діжку луб'янець меду й опустити в другий колодязь.

— А для чого нам це робити, у людей вже й сил нема від голоду?

— Тільки так ми врятуємо наше місто і всіх людей. Нехай прокляті печеніги думають, що у нас під землею течуть медові та киселеві ріки, які можуть нас годувати ще не одне десятиліття.

— Дякуємо тобі, старче, і вклоняємося твоїй мудрості та досвіду. Ти врятуєш нас від смерті.

— Не баріться, у нас всього три дні, але навіть за три дні можна багато встигнути зробити, якщо думати про життя людей.

Учитель. І зробили люди так, як велів старець, прислухавшись до всіх його мудрих порад. Що ж трапилось далі? Продовжимо розповідь про події, що відбувалися в Білгороді, і в такий спосіб будемо вдосконалювати вміння переказувати прочитане.

Учні розповідають про те, як за порадою старця жителі міста ввели в оману печенігів і ті змушені були покинути місто, розчаровані і здивовані тим, що наш народ неможливо перемогти, що якась сила береже його і надає йому насаги.

IV. Рефлексивно-оцінювальний етап

1. Рефлексія почуттів і вмінь.

1.1. Бесіда.

— Яке почуття сповнює ваші душі після осмислення всього твору?

— Для чого це потрібно нам, поколінню XXI століття?

— Чи захотілося вам прочитати інші перекази, в яких розповідається про мужність і кмітливість нашого народу?

— Чи могли б ви запропонувати власний варіант порятунку міста?

— Які вміння удосконалювалися впродовж уроку? Це важливо?

— Які з поставлених цілей досягти було найважче? Чому?

1.2. "Незакінчене речення": "Ця розповідь про незвичайний кисіль навчає..." або "Якби я зустрівся зі старцем, то сказав би йому..."

1.3. Взаємооцінювання (*визначення найактивніших учнів, найцікавіших відповідей тощо*).

Домашнє завдання.

Обов'язкове загальне: поміркувати над запитанням "У чому ж сила нашого народу?"

Обов'язкове на вибір: підготувати виразний усний переказ уривка; записати в зошит 2 — 3 запитання до мудрого старця.

За бажанням: намалювати ілюстрацію до народно-го переказу "Білгородський кисіль".

Додаток

Матеріали для вчителя

"Сказання про білгородський кисіль" – уривок з давньоруського літопису. Перш ніж воно потрапило в літопис, це сказання зберігалося в пам'яті людей, поступово змінювалося й доповнювалося. Згодом воно стало схоже на легенду, і вже ніхто не може сказати, де в ньому правда, а де вимисел. Проте це сказання оповідає про реальну історичну подію.

У сказанні описується облога Білгорода печенігами. Вона була тривалою, люди в місті стали голодува-

ти й хотіли було вже здатися ворогам. Однак всі вони були врятовані завдяки мудрості однієї людини.

Місто вистояло завдяки пораді одного старця. У Київській Русі завжди свято шанували звичаї й традиції предків і знали, що всі вони зберігаються завдяки старшим. От і тут, у переказі "Білгородський кисіль", честь урятувати ціле місто випала поважному старцеві.

За його порадою, жителі знайшли небагато вівса, пшениці й висівок і зварили киселеву бовтанку, налили її в діжку, яку потім опустили у викопаний колодязь. Іншу діжку, наповнену рідким медом, опустили в інший колодязь. Після цього городяни запросили печенізьких послів і показали їм колодязі. Посли повірили, що в місті з колодязів можна діставати кисіль і мед, і незабаром печеніги зняли облогу міста.

Тести для перевірки знання учнями змісту переказу

1. Печеніги вирішили захопити місто:
 - а) + Білгород;
 - б) Чернігів;
 - в) Київ.
2. Чому жителі Білгорода вирішили здатися ворогу?
 - а) Боялися, що місто спалять.
 - б) +У місті був великий голод.
 - в) Була зима, і всі дуже померзли.
3. Хто дав раду жителям міста?
 - а) Старий воїн.
 - б) Князь.
 - в) + Мудрий старець.
4. Скільки днів старець попросив не здаватися ворогові?
 - а) Один день.
 - б) + Три дні.
 - в) Сім днів.
5. Із чого жінки міста вміли робити бовтанку для киселю?
 - а) Із гречки, пшениці та ячменю.
 - б) + Із вівса, пшениці та висівок.
 - в) Із горіхів, кукурудзи та маку.
6. Куди опустили бовтанку з вівса, пшениці та висівок?
 - а) У глибоку яму.
 - б) +У колодязь.
 - в) У льох.
7. Чим наповнили діжку для другого колодязя?
 - а) + Медом.
 - б) Вином.
 - в) Узваром із сухофруктів.
8. Що сказали люди печенігам?
 - а) + "Ми маємо їжу від землі".
 - б) "Нас врятовують Боги".
 - в) "Нам допомагає невідома сила".
9. Князі печенізькі з приводу почутого
 - а) + здивувалися;
 - б) посміялися;
 - в) налякалися.
10. Народний переказ "Білгородський кисіль" вчить нас
 - а) + мудрості;
 - б) + виховує інтерес до історії нашого народу;
 - в) + вчить поважати і шанувати старших людей.

Урок 6

Світлана Стасюк,
вчитель української мови і літератури
Рівненської ЗОШ I—III ст. № 8

Тема. Народні перекази: "Приєм у запорожці", "Ой Морозе-Морозенку". Лицарство та відвага запорозьких козаків.

Мета: ознайомити учнів зі змістом народних переказів "Приєм у запорожці" та "Ой Морозе-Морозенку"; з'ясувати значення літературного поняття *переказ*; формувати вміння виразно читати й переказувати твір; виховувати інтерес та повагу до життя наших предків, до історії рідного народу.

Цілі.

Учні знатимуть: зміст переказів "Приєм у запорожці", "Ой Морозе-Морозенку" та літературознавчого терміна *переказ*.

Учні вмітимуть: визначати тему й головну думку вивчених творів, переказувати й коментувати окремі епізоди, уявляти прочитане, розповісти про враження, створювати "дерево козацької слави";

із цілей вивчення теми вибирати ті, що стосуються уроку, визначати власні цілі уроку, оцінювати свою роботу.

Тип уроку: урок формування вмінь і навичок.

Обладнання: виставка книжок про козаків "Не вмирає наша слава", картки з цілями, портрет Морозенка, інших козаків, записи козацьких маршів, пісень.

Методи, прийоми, види, форми роботи: розповідь учителя, "незакінчене речення", "мікрофон 2", робота з таблицею "ЗХД", групування, самооцінювання, бесіда, вибірковий переказ, виразне читання.

Хід уроку

I. Мотиваційний етап

1. З'ясування емоційної готовності учнів до уроку (обмін побажаннями в парах).

2. Перевірка домашнього завдання.

Озвучення міркувань про те, у чому сила українського народу. ("Мікрофон 2").

Зчитування запитань до старого мудреця. (*Якщо запитань дуже багато, можна створити робочу групу, яка їх систематизує, обере учня-мудреця, який озвучить усі відповіді.*)

Учитель. Гарно ви сказали про силу українського народу. Але ворогів було так багато, що виникла потреба у постійних захисниках наших земель. Багато відважних селилося за дніпровськими порогами, щоб першими зустріти ворога і не пропустити його на землі України. Їх називали запорожцями. Що вам про них відомо, а що хотіли б дізнатися?

3. Актуалізація суб'єктного досвіду та опорних знань.

Пропонуємо заповнити таблицю "Знаю. Хочу дізнатися. Дізнався".

(*Діти озвучують те, що вже знають про Запорозьку Січ.*)

II. Цілевизначення та планування

1. Визначення цілей.

– А що ще хочете дізнатися про козаків, запишіть у графі "Хочу дізнатися". (*Учні озвучують, доповнюючи цілями із загального переліку до теми.*)

2. Складання інформаційного грона.

– Доберіть інформаційне гроно до слова "козак".
вільна людина
хоробрий чоловік
чесний
відданий Батьківщині
ставний парубок
відважний воїн
завзятий захисник
учасник визвольної боротьби
заступник скривджених

Козак

3. Оголошення теми уроку.

– А хто з вас міг би стати справжнім козаком?
(Відповіді учнів.)

– А чи змогли б насправді стати, дізнаємося на сьогоднішньому уроці, опрацювавши переказ "Приюм у запорожці" (повідомляється і записується тема уроку).

III. Опрацювання навчального матеріалу

1. Читання переказу "Приюм у запорожці" вчителем.

2. Словникова робота.

Курган – насип над стародавньою могилою. У старі часи – високий земляний насип при дорозі, на кордоні і т. ін. Горб, гірка, що нагадують насип.

Комиш – очерет.

Могила – місце поховання і насип, горбик на ньому. Братська могила.

Курінь – окрема частина Війська Запорозького, а також житло для неї.

Розторопний – який відзначається спритністю; моторний, меткий.

Уплітати – швидко, із задоволенням їсти.

Чура – діал. джура.

3. Бесіда для з'ясування емоційного враження.

Чи сподобався твір?

Який епізод вразив найбільше? Чим саме?

4. Бесіда за змістом твору.

Яке найперше випробування отримували хлопці?

Чим тоді займаються самі козаки?

Чому деякі хлопці починали плакати?

А кого ж приймали у товариство? (Розторопних, сильних духом.)

Хто із ваших однокласників зміг би бути козаком?

5. Читання переказу "Ой Морозе-Морозенку" кращими читачами класу.

Учитель. Козаки були відважними захисниками, у цьому ми ще раз переконаємося, прочитавши ще один переказ про Нестора Морозенка. (Учні читають твір, з'ясовуючи значення незрозумілих слів.)

Словничок

Лицар – воїн із важким озброєнням і спорядженням, справедливий захисник істини.

Шляхта голопуза – польське військо.

Сваволя – необмежена влада, відсутність законності, справедливості.

Безправ'я – відсутність прав.

Чернь простолюдна – простий народ, козаки.

Найманці – той, хто найнявся на роботу до приватного власника; найманий робітник, особа, спеціально завербована для участі у спільних насильницьких діях.

Вощина – воскова основа стільника, а також видобутий із неї неочищений віск. Штучно зроблений восковий лист із витиснутими на ньому з обох боків шестикутними денцями, на яких бджоли будують комірки.

Хитрий езуїт – член католицького чернечого ордену, який для досягнення чого-небудь діє непрямо, обманними шляхами; підступний, лукавий.

6. Бесіда за змістом.

– Чи можемо ми Морозенка назвати відважним? (Так. Він скрізь був першим.) А лицарем? Чому?

– Як звали Морозенка, коли він прийшов на Запоріжжя? (Станіславом Морозовицьким.)

– За що його полюбив Богдан Хмельницький? (Морозенко мав неабиякий розум, читав великомудрі книги.)

– Як ставилися до Морозенка прості козаки? (Брали з нього приклад і за ним ішли без боязні на ворога.)

– А вороги? (Боялися.)

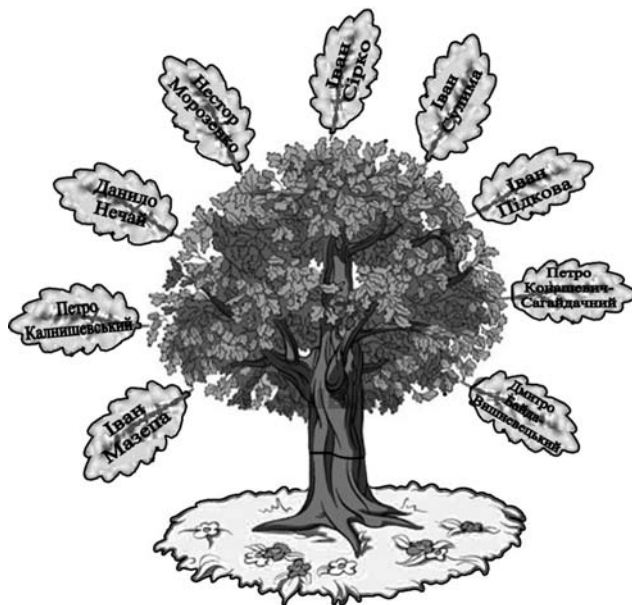
– Як загинув Морозенко? (Від зрадницької кулі.)

– Що означав сильний дощ після поховання Морозенка? (Сльози всієї України-неньки.)

7. Створення "дерева козацької слави".

Слово вчителя. Славна історія нашої землі. Є у кого повчитися мужності, терпимості. Пригадайте імена славних козаків (Дмитро Байда-Вишневецький, Іван Підкова, Петро Конашевич-Сагайдачний, Іван Сулима, Іван Сірко, Іван Мазепа, Петро Калнишевський, Данило Нечай, Нестор Морозенко) і запишіть їх на окремому "листочку". Створімо "дерево козацької слави", на якому будуть з'являтися нові "листочки" з іменами відомих козаків, інформацію про яких ви знайдете самостійно або на уроках історії. А в кінці семестру з'ясуємо, хто з нас найбільше прочитав історичних книжок. (Учні прикріплюють листочки на дереві-схемі.)

Дерево козацької слави

8. З'ясування змісту літературознавчого поняття переказ.

Які види усної народної творчості ми вже вивчили? До якого жанру належать вивчені сьогодні твори? Ознайомлення з поняттям "переказ" (читання й коментар статті підручника).

IV. Рефлексивно-оцінювальний етап

Учитель. Повернімося до таблиці "ЗХД". З'ясуємо, що ми дізналися нового на уроці. (Відповіді учнів.) Оцініть свою роботу самостійно. Хто, на вашу думку, заслуговує найвищого бала? Чому?

Критерії оцінювання (у кожного учня на роздруку).

1. Я заповнив таблицю "ЗХД".
2. Виразно читав переказ.
3. Розумію літературознавчі поняття.
4. Правильно відповідав на поставлені запитання.
5. Створив "дерево козацької слави".
6. Виконав домашнє завдання.

За кожний вид роботи – від 0 до 2 балів.
Усього – ... балів.

Додаткове завдання (записати, що конкретно виконав ще).

Домашнє завдання.

Обов'язкове загальне: прочитати перекази і розповіді батькам про те, як запорожці приймали хлопців у козаки, та про славного козака Нестора Морозенка; віднайти легенди про походження назв населених пунктів Рівненщини.

Обов'язкове на вибір: підготувати виразний усний переказ уривка; читати в ролях переказ "Прийом у запорожці".

За бажанням: намалювати ілюстрації до народних переказів, підготувати повідомлення про козаків, доповнити "дерево козацької слави".

Додатки

Матеріал для вчителя

У четвертому класі на уроках читання (читанка "Чиста криниця" за редакцією С.С. Кочуби) у розділі "Не вмирає наша слава" учні вивчають твори Антона Лотоцького "Про Січ Запорозьку і про запорожців", "Про козацького отамана Івана Підкову" та інших гетьманів. На уроках позакласного читання та виховних годинах розповідають про визначні постаті української історії, використовуючи матеріал літературно-художнього видання "Герої України в казках та легендах" за редакцією О.А. Волосевич.

У п'ятому класі на уроках історії передбачено вісім годин на вивчення теми "Козацька Україна", де учні дізнаються більше про виникнення українського козацтва та Запорозької Січі на острові Мала Хортиця, про битви козаків, про визначних діячів тієї доби.

Літературознавчий словник

Фольклор – народна творчість.

Міф – стародавня народна оповідь про явища природи, історичні події тощо або фантастичне оповідання про богів, обожнених героїв, уявних істот.

Легенда – народне сказання або оповідання про якісь події чи життя людей, оповите казковістю, фантастикою.

Переказ – більш або менш вірогідна розповідь про минуле, яку передають звичайно в усній формі.

Історична довідка

Нестор Морозенко (Станіслав Морозовицький) (р. н. невідомий – 1649) – полковник корсунський, сподвижник Богдана Хмельницького, за походженням з галицького шляхетського роду. Навчався у Краківському та Падуанському університетах. Відзначився у битвах на Поділлі разом із загонами М. Кривоноса, під Пилявцями тощо. Загинув під час облоги Збаража. Герой відомої української історичної пісні "Ой Морозе-Морозенку..."

Як козаки куліш варили...

Урок 8

Світлана Стасюк,

вчитель української мови і літератури
Рівненської ЗОШ I—III ст. № 8

Тема. Розвиток мовлення. Складання казки.

Ім'я уроку. "Яке ж диво ці казки".

Мета: удосконалювати вміння п'ятикласників складати зв'язний текст на основі здобутих знань про казку; розвивати творчу уяву, образне мислення, мовлення, збагачувати словниковий запас учнів; виховувати культуру усного мовлення; вчити аналізувати поставлені цілі та шляхи їх досягнення.

Цілі.

Учні знатимуть: вимоги до складання казки, критерії оцінювання творчої роботи.

Учні вмітимуть: колективно й самостійно складати казку; планувати роботу; аналізувати досягнення цілей, відрефлексовувати власну роботу на уроці.

Тип уроку: урок розвитку мовлення.

Обладнання: ілюстрації до казок, відеопрезентація "Яке ж диво ці казки", світлини каштанів, виставка принесених учнями книжок, мішечок з каштанами.

Методи, прийоми, види, форми роботи: слово вчителя, бесіда, словникова робота, самостійна робота (складання казки).

Хід уроку

I. Мотиваційний етап

1. Забезпечення емоційної й мотиваційної готовності до уроку. ("Кольоровий настрій").

Учитель. Доброго дня. Сідайте. Погляньте у вікно, яка краса, а в мене у руках є декілька листочків. Один рожевий, інший – зелений, вони такі різні, а дивисься на них – і настрої піднімається. А який із листочків відповідає вашому настрою? Визначте настрої, вибравши один із кольорових листочків каштана, які подібні до тих, що ростуть біля нашої школи. Підніміть їх, покажіть.

Учитель. У вас гарний настрій. Можливо, це тому, що і день сьогодні прекрасний, якийсь казковий.

2. Актualізація суб'єктного досвіду й опорних знань.

2.1. Перегляд відеопрезентації "Яке ж диво ці казки".

Учитель. Нам такий настрій і потрібен, бо ми будемо творити казку. А в кого настрої ще не зовсім казковий, пропоную вашій увазі відеопрезентацію (перегляд презентації).

Сподобалась? Пригадайте, які казки ви чули. ("Колобок", "Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат", "Курочка Ряба", "Солом'яний бичок", "Ріпка", "Рукавичка".)

А які казки прочитали у початкових класах? (Учні називають вивчені в молодших класах казки, учитель прикріплює до дошки ілюстрації до них.)

2.2. Перевірка домашнього завдання.

Бесіда.

— Ви запитали батьків, які казки вони пам'ятають? (Діти зачитують анкети своїх батьків.)

— Чому ваші батьки люблять читати казки? (Читаючи казки своїм дітям, батьки повертаються у безтурботне дитинство, пригадують своїх друзів, отримують насолоду, знову вірять у чудеса, пригадують свої мрії, частіше посміхаються, забувають неприємності...)

— А ви любите читати казки? Чому? (*Казки цікаві, захоплюючі, повчальні, у них відбуваються дивні речі, дивовижні пригоди, у них мудрість народу.*)

— А чи зможете ви скласти свою казку? Прочитати рідним? (*Відповіді школярів.*)

3. Повідомлення теми уроку.

Учитель. Сьогодні у нас буде така можливість, адже ми складатимемо казки. (*Школярі записують тему уроку.*)

II. Цілевизначення та планування

1. Самостійне визначення учнями цілей уроку.

2. Узгодження плану роботи.

— Визначте цілі на урок і сплануйте свою роботу (*"Незакінчене речення": "Я планую..."*)

III. Опрацювання навчального матеріалу

1. Озвучення й аналіз імені уроку.

Учитель. Пропоную ім'я нашому уроку "Яке ж диво ці казки". Як ви розумієте ці слова?

2. Робота з поняттям "казка".

Учитель. Казка – це фольклорний твір, який будується за певними законами. Має свою будову. У казці вживаються певні слова, вислови, речення. Назвіть їх. (*Казка має особливий початок: "Жили-були... У тридевятім царстві... За далекими морями, за густими лісами..."*, а ще закінчення: *"Ось і казочці кінець, а хто слухав – молодець... Вам казочка, а мені – бубликів в'язочка..."*. *Наявні чудодійні предмети: чарівна паличка, шапка-невидимка, чарівний перстень... Магічні числа: три, сім, дванадцять...*)

Подумайте, що потрібно мати, щоб витворити це диво? (*Мати фантазію, мислення, розум, уяву, знати вимоги до побудови казки.*)

3. Робота над змістом казки.

Учитель. Про що можна скласти казку? (*Відповіді учнів.*) Незвичайне поруч із нами. Кожного ранку я йду до школи. (*Учитель розповідає і свою розповідь підтверджує світлинами.*) Одного разу мою увагу привернули своєю красою чорнобривці, які ростуть біля нашої школи. Я підійшла ближче, а там побачила купку каштанів, а один із них умів говорити. Він розповів справжню каштанову казку... Дзвінок покликав мене на урок, але коли підходила до дверей класу, то знову побачила купку каштанів. Ви вірите? Як це могло статися? (*Роздуми дітей.*)

Учитель. Я принесла вам кілька каштанів, візьміть їх у руки й потріть. Кажуть, що ці плоди забирають негативну енергію. Це буде перший крок, який нам допоможе у складанні казки.

4. Фізкультхвилинка.

Хто каштан собі знайшов?

Щойно з казки він прийшов.

У долоні всі візьміть,

Обігрійте, розітріть.

Кажуть, зло він забере,

А удачу принесе!

(*Діти встають і промовляють слова, виконуючи певні рухи.*)

5. Словникова робота.

6. Нагадування про критерії оцінювання (критерії оцінювання казки відомі учням).

а) Цікава історія.

б) Не схожа на відомі вам казки.

в) Містить повчання.

6. Актуалізація вимог до складання казки (правильна будова, наявність чудодійних предметів, магічних чисел, слів і речень, які використовуються у казці).

7. Початок роботи з казкою.

Хочете почути казку, яку я підслухала вранці? А я хочу почути ваші казки. Свою ж розповім пізніше. А щоб не повторювати слово "каштан", доберіть до нього синоніми.

Каштан – карокий красень, колючка, кмітливий хлопчик, блискучий стрибунець, каштанчик-братчик, колючий м'ячик, плід, каштанчик-їжачок.

— А що з ним могло статися?

Висів, гойдався, впав, розколовся, закотився, спостерігав, закортіло, сталося диво, прийшов, залишився.

8. Складання казки (самостійно, в парах).

Учитель. Перед тим, як скласти свою казку, ще раз пригадайте будову. Які зачини ви пам'ятаєте? А кінцівки? (*Відповіді учнів.*)

Учитель. Я знаю, що ви вмієте фантазувати, маєте уяву, прочитали багато казок, і переконана, що у вас усе вийде! У нашому класі є талановиті юні автори, які складуть цікаву казку. (*За бажанням діти працюють самостійно або в парі.*)

9. Читання складених казок.

Учитель. Перегляньте ще раз написане. Чи дотримано вимог? Хто хоче прочитати свою казку? (*Учні зачитують або розповідають складені казки.*)

IV. Рефлексивно-оцінювальний етап

1. Рефлексія діяльності.

Учитель. Як вам працювалось? А чи досягли поставлених цілей? Над чим ще треба попрацювати?

2. Рефлексія й оцінювання результатів.

Бесіда.

— А чия казка вам сподобалася найбільше?

— Нагородимо найкращого автора? (*Нагороджують грамотою.*)

— Проаналізуйте свою казку, оцініть самостійно. Чи стала вона дивом?

Домашнє завдання.

Обов'язкове загальне: розказати власну казку рідним.

За бажанням: а) створити ілюстрації до власної казки; б) виготовити виріб із каштана.

Додаток 1

Схема "Будова казки"

Зачин.

Жив-був... Жили-були... Одного разу...

Основна розповідь (оповідь).

Що сталося з героєм чи героями?

Якийсь напружений момент (кульмінація).

Щасливий кінець.

Кінцівка.

Стали вони жити-поживати і добра наживати. От і казочці кінець, а хто слухав – молодець. Вам казочка, а мені бубликів в'язочка.

Додаток 2

Казки п'ятикласників Пригоди каштанчика

Посеред парку росте величезний каштан. На його гілках видніється багато плодів. Одного разу подув

сильний вітер і зірвав маленький зелений клубочок, де знаходився кароокий каштанчик. Він розгублено прошепотів: "Що ж це сталося? Де я?"

— Ти на землі! – почулося з-під кущів, де лежав великий каштан.

— А що ж я буду тут робити? Мені зовсім не видно сонця, – розхвилювався маленький каштанчик.

— Як тільки подме вітер, котися до мене і будемо з тобою разом спостерігати за птахами, які прилітають поласувати ягодами калини.

— А як же сонце? – запитав кароокий красень. – Воно так далеко.

— Не бійся, сонячні промінчики такі кмітливі, що навіть крізь листя зіграють тебе своїм теплом.

Раптом подув сильний вітер і маленький каштанчик покотився до великого каштана. Разом їм було весело, вони милувалися птахами, які відпочивали на кущі. Але сталося несподіване: один великий птах вхопив маленького каштанчика і піднявся в небо. Спочатку кароокий каштанчик злякався, але потім йому сподобалося летіти й роздивлятися все навкруги. Та недовгою була подорож, птах піднявся вище, і маленький каштанчик упав на землю. Його прикрило осіннє листя і він заснув до весни. Взимку йому снились цікаві сни, а коли пригріло весняне сонечко, то маленький каштанчик прокинувся і потягнувся до сонечка, у нього вирости ручки-пагінчики. Ось так закінчилися пригоди маленького каштанчика, який почав рости на березі чудового озера.

І я там був і бачив це диво (Олег К., 5-А клас).

Пошуки мами

У країні Каштанії жив не тужив каштанчик Блискунець. Кожного ранку він усміхався Сонечку, яке торкалося своїм промінням кремезного каштана, де і розташувалася країна Каштанія.

Блискунець дуже любив гойдатися на гілці, а потім тихенько подрімати у своєму будиночку, слухаючи шум вітру. Та одного разу сталося несподіване. Закрутила листям страшна буря – і каштанчик упав на землю. Він тричі перевернувся у своєму будиночку й викотився з теплої хатинки. Навкруги було темно, нічого не видно. Блискунець розхвилювався і закричав: "Мамо!" Буря лютувала, стукала у вікна будинків, і ніхто не міг почути голосу маленького каштанчика, який лежав у калюжі.

Раптом прокинулося Сонечко. Воно висушило калюжу, і маленький Блискунець покотився за листям каштана у пошуках мами. Чи довго він котився, ніхто не знає, але йшла маленька Даринка та й підняла нашого Блискунця. Він попросив дівчинку, щоб вона допомогла йому знайти маму. Даринка розповіла каштанчикові, що його мама – це крона дерева каштана, і попросила Блискунця залишитися із нею, бо її мама теж далеко від неї. Каштанчик Блискунець поглянув на дів-

чинку й вирішив залишитися з нею.

Ось вам казка, а мені бубликів в'язка (Дарина В., 5-А клас).

У пошуках друзів

Жив на дереві каштанчик-їжачок. Він був неспокійний і щоразу стукався об гілку дерева. Одного разу його будиночок тріснув і каштанчик-їжачок упав на землю. Спочатку він злякався, але потім вирішив шукати друзів. Тільки він про це подумав, як у нього вирости ручки й ніжки. Каштанчик зрадів і підійшов до квітів:

— Привіт! Будьте моїми друзями.

— Нам ніколи з тобою дружити, ми обтрушуємо росу зі своїх пелюсток, йди собі далі, – відповіли ті.

Каштанчик попросився і вирушив далі. На його дорозі трапилися кущі. Він і їм запропонував дружити, але кущі теж відмовили у дружбі. Наш їжачок засмутився... Раптом побачив сірий клубочок, який був вкритий колючками.

— Ти хто? – запитав каштанчик.

— Я їжачок, а ти хто? – поцікавився сірий клубочок.

— А я каштанчик-їжачок, давай дружити.

— Давай. А де ж твої колючки?

— Залишилися під деревом. Ходімо заберемо.

Сірий їжачок і каштанчик-їжачок підійшли до дерева. Сірий клубочок покотився і наколов на свої колючки зелений будиночок каштанчика. З тих пір друзі ніколи не розлучаються. Ось казочці кінець, а хто слухав – молодець (Роман В., 5-А клас).

Каштанова казка

Одного разу, коли я ще жив у своєму будиночку на дереві, почув захоплюючу розповідь про незвичайну Країну Знань. Про неї говорили дві гарненькі п'ятикласниці. Я зрозумів, що це цікава країна, і дуже захопив туди потрапити.

І ось прилетів чарівний вітер, він тричі гойднув наш каштан. Мій будиночок відірвався від дерева і закружляв разом із вітром. Я зрадів, що тепер зможу потрапити до чарівної Країни Знань. Тільки про це подумав, як мій будиночок опинився на шкільному порозі.

Крізь щілину я побачив, як діти кудись поспішали.

Раптом хтось промовив:

— Ой, який гарненький! Візьму його на урок.

Так я опинився у школі, яку дівчатка називають Країною Знань. А принесла мене у клас дівчинка Вероніка, яка вирішила, що я стану їй другом. Вона сказала: "Ти дуже гарний, тому зватиму тебе Симпатулька". Цілу чверть я залюбки навчався з п'ятикласниками. Але сьогодні розпочалися канікули і Вероніка поклала мене тут, біля каштана, щоб я розповів своїм братикам і сестричкам про цікаву Країну Знань.

(Підслухала казку вчителька Світлана Яронівна.)

Далі буде